

ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ

УДК 351.75/.9:159.923

DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.6312019.9>

Оригинални научни рад

Српска политичка мисао

број 1/2019.

год. 26. vol. 63

стр. 171-188

*Радослав Гаћиновић**

Институт за политичке студије, Београд

ЛИЧНОСТ У ИЗГРАДЊИ БЕЗБЕДНОСТИ ДРУШТВА**

*Не брине се за количину него за квалитет
својих поштовалаца: Непријатно је кад се
човек не допада добрим људима, али не
допадати се злим људима увек је добро.*

Сенека

Сажетак

Овај рад је покушај аутора да укаже на значај стварања личности, која ће у функцији изградње безбедности друштва дати значајан допринос укупном квалитету живота грађана у друштву. Личност поседује моћ и способност да донесе правилну процену како се изграђује савремено, слободно и безбедно друштво насупрот популистичкој маси која традиционално незаинтересована посматра и велича само оно дневно, чулно, приземно и што сигурно пролази без видљивог трага. Са безбедносног аспекта је веома тешко

* Електронска адреса аутора: radoslav.gacinovic@ips.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру рада на пројекту 179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

опшеприхватљиво дефинисати личност, а да би неко постао личност са аспекта безбедности, уз испуњавање услова које су прописале научне дисциплине (психологија, филозофија, социологија, право) мора бити психофизички здрав појединац који темеље своје унутрашње структуре гради на демократском професионализму, чији су продукти врхунско знање и родољубље. Сваки појединац који је постао личност има велику обавезу на континуираној изградњи система безбедности државе и друштва, као и обавезу према себи да све своје способности стави на располагање друштву у остваривању тог циља. У изучавању безбедности неопходно је у теорији разликовати безбедност државе од безбедности друштва, јер се безбедност државе односи на њен суверенитет, а безбедност друштва на идентитет тј. свест о припадности заједници.

Кључне речи: личност, безбедност, друштво, право, политика

Личност је појам који има филозофско, психолошко, антрополошко, социолошко, политичко, правно, историјско, етичко, а може имати и друга значења. Стога се, зависно од становишта могу давати различите дефиниције личности. У научној анализи овог проблема, потребно разликовати *појам личности* од *појма човека* као генеричког бића и од индивидуе. У том погледу личност је у пуном смислу производ друштвено-историјског развоја човека као генеричког бића које карактерише свест, стваралачке способности, друштвеност, рад као сврсисходна делатност – што све чини човека „*бићем праксе*“ и изграђује као укупан производ тих чинилаца цивилизацију или културу. Израз личност се употребљава од XVII века као резултат друштвених процеса који су донели већи степен слободе човеку, као предуслов за самосталнији и његов слободнији развој, што је неопходно за формирање и развој његове личности. Јер се за личност може рећи да је резултат слободног индивидуалног развоја оних генеричких особина које човек као врста поседује. Шире успостављање права и слобода дало је основ формирању оног историјског типа личности који настаје у савременом друштву. Зато је и сам садржај појма личност еволуирао. У првобитној употреби старих Римљана израз личност или лице (персона) је означавао маску глумца коју мења зависно од улоге коју игра (*dramatis personae*). Касније почиње све више означавати особеност бића које рационално мисли. У овом смислу налази се употреба израза врло рано (нпр. у VI веку код *Beotius-a*) али се не диференцира појам личности од појма човек, људско биће и других сличних.¹

1) *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 514; Lewis

1. ДЕФИНИСАЊЕ ПОЈМА ЛИЧНОСТ

На почетку XXI века многе научне дисциплине улажу напоре да дефинишу личност. Амерички психолог Олпорт (*G. Allport*) сматра да је личност „динамичка организација таквих психо-физичких система у индивидуи који одређују њено јединствено прилагођавање својој околини“.² Социолог Барцес (*Burgess*) дефинише „Личност као интеграцију свих особина које детерминишу улогу и статус индивидуе у друштву, па се личност зато може дефинисати као социјални учинак“. Џон Лок (*J. Locke*) одређује личност као „мислеће, интелигентно биће које има разум и рефлексију и може схватити „ја“ као себе само.“ Супротно оваквом рационалистичком схватању које је и једнострано, персоналист Муније (*E. Mounier*) даје комплекснију дефиницију тврдећи да је личност специфично и независно духовно биће, али које живи према хијерархији вредности коју је слободно усвојио и помоћу слободне креативности акције развија своју индивидуалност.³

Основна претпоставка једне опште прихватљиве дефиниције личности јесте основа на којој се гради теоријско уверење да је личност сложени био-психолошко-социјални феномен. Таква општа дефиниција личности представља и одређени филозофски приступ, јер од питања – шта је човек, и шта је суштина таквог сложеног бића које се назива личност, зависи дефиниција појма личности. Рационалистички приступ, одредиће *ratio* (разум) као суштину људске личности. Персоналисти сматрају да је суштина личности у јединству рационалног и емоционалног доживљавања, које је основа интенционалне акције, што карактерише људску личност. Егзистенционалисти мисле да се не може говорити о суштини човека већ само о појединачкој егзистенцији. Као личност човек се практичном делатношћу диференцира у односу на спољашњи свет и постаје самосвесно и релативно слободно биће, а диференцијацијом од осталих појединаца постаје својеврсна индивидуалност. Али истовремено личност успоставља јединствен однос са спољашњим светом и у интеракцији са својом природном и друштвеном околином активно утиче на развијање и мењање спољашњих услова и сопствених унутрашњих потенција у процесу сталног самопотврђивања. Дакле, треба направити разлику између

R. Goldberg, "The Structure of Phenotypic Personality Traits", *American Psychologist*, Vol. 48, No. 1, 1993.

2) Gordon Allport, *Personality: A Psychological Interpretation*, Holt, New York, 1951; Artur S. Reber, Emili S. Reber, *Rečnik psihologije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, стр. 301.

3) Emanuel Mounier, *A Personalist Manifesto*, Longmans, Green, 1939; Barbara Engler, *Personality Theories: An Introduction*, 6th ed., Houghton Mifflin College Div, Boston, MA, 2003.

термина *личност* и *индивидуа*. Док се за сваког појединачког човека може рећи да је *индивидуа*, па и за новорођенче, јер је појединачни представник биолошке врсте *homo sapiens*, само за најразвијенију индивидуу, код које су се формирале и која је формирала и високо развила све карактеристике и вредности које предвиђају научне дисциплине, може се рећи да је постала *личност*. Треба нагласити да термини *личност* и *лице*, *особа* (на енглеском *personality* и *person*; на немачком *Persönlichkeit* и *Person*, на француском *personnalité* и *personne* нису идентични. Други се односи на појединачну индивидуу, означавајући њен идентитет (баш то лице), док термин *личност* означава да је појединац формално као целовито делатно, самостално и релативно слободно биће у односу на друге људе и друштво. Ни појмови *човек* и *личност* нису идентични. Појам *човек*, супротно појединачности *индивидуе*, обухвата оне генеричке карактеристике које су опште и заједничке свим људима. Може се рећи да се појам *човек* према појму *индивидуа* односи као опште према појединачном, јер су опште одредбе човека као људског рода садржане у свакој *индивидуи*. Поред тога, *човек* реално постоји увек само као појединачна *индивидуа*. Однос између појмова *човек* и *личност* је друкчији, јер иако су опште одредбе човека претпоставка формирања личности, сваки *човек* не постаје *личност*. Стварање личности подразумева пре свега развитак интелектуалних способности и моралне аутономије без које нема личности, тј. подразумева се аутономно морално вредновање и поступање на основу сопствене савести.⁴

Личност поседује моћ и способност да донесе правилну процену како се изграђује савремено, слободно и безбедно друштво насупрот популистичкој маси која традиционално незаинтересована посматра и велича само оно дневно, чулно, приземно и што сигурно пролази без видљивог трага. Тома Карлајл говори о великој личности као о даровитом човеку: „*који види битну тачку и оставља све друго на страну као сувишно: и то је његова способност, способност човека од посла, да он распознаје прави изглед ствари с којим има да ради, а не лажан површан изглед.*“ И наставља да су велики људи пре свега људи визије, дела и акције, људи општег добра и бића небеског светла. Личност је дубок и мисаон *човек* који има моћ и дар да све појаве, површне ствари, људе друштвене процесе и општа стања заједнице сагледава у духу њихове суштине и најдубљег битка. Велики људи и личности света говоре мало, а чине чуда, јер је њихов свет божанствени свет ћутања.⁵

4) *Политичка енциклопедија*, нав. дело, стр. 514.

5) Тома Карлајл, *О херојима, хероизму и обожавању хероја у историји*, (превод Б. Кнежевић) Српска књижевна задруга, Београд, 1903, стр. 300.

Појам личности спада у најфундаменталније и највише употребљаване категорије у психологији па ипак је био узрок многим супротним ставовима у оквиру те научне дисциплине. Настојећи да дође до дефиниције личности Г. Алпорт (*G. Allport*)⁶ је показао да постоји око 80 разних дефиниција личности, но све се оне могу свести на два у основи супротна схватања. По једном, бихевиористичком, личност је, понашање које човек показује у односу према средини и људима око себе... Тако се под важном личношћу подразумева и разуме човек који снажно утиче на своју околину. На другој страни се налазе школе дубинске психологије које сматрају да је личност оно што условљава и регулише понашање, што се налази 'иза' или 'испод' спољног понашања: то су разни мотиви, интереси, ставови итд. То је жеља да се испод спољних, површинских слојева и... реакција човека уочи тенденција за захватањем оних 'слојева' у људској свести или подсвести које представљају најдубљу језгру човекових личности.⁷

Битне одреднице за једну личност су: Личност је дистинктивно својство човека она се везује само за лице, особу а не за ствар или једну апстракцију; личност представља јединствену целину и непоновљиви ентитет и личност је отворен систем који остварује сталну интеракцију са средином.⁸

Друштво постоји и испољава се само кроз индивидуални живот, а индивидуа живи само као друштвено биће. Однос између друштва и људске индивидуе је врло сложен, противречан и динамичан.⁹ Јер, за сваког појединачног човека се може рећи да је индивидуа. Међутим, личност је она индивидуа која у интеракцији са другим индивидуама и друштвом развија одређене особине по којима се разликује од свих других појединаца, у том смислу се личност дефинише као: „јединствена организација својстава, која је формирана узајамним деловањем организма и социјалне

6) Gordon Allport, *Personality: A Psychological Interpretation*, Henry Holt and Company Inc, New York, 1937; Милан Босанац, Олег Мандић и Станко Петковић, *Речник социологије и социјалне психологије*, Информатор, Загреб, 1977, стр. 330.

7) Младен Звонаревић, *Социјална психологија*, Школска књига, Загреб, 1985, стр. 135.

8) *Социолошки лексикон*, Савремена администрација, Београд, 1982, стр. 321.

9) Када се говори о односу појединца и друштва онда социологија, као најопштија наука о друштву, има пре свега на уму следеће, а то је положај човека у конкретном друштву, колико човек ужива слободе у датом друштву, колико му друштвени односи омогућавају задовољавање његових основних и појединачних интереса и потреба, каква човек има права, дужности и обавезе према друштву. С обзиром на то, појединца могу везивати с друштвом односи у којима се појединац и друштво: готово потпуно поклапају; стално сукобљавају, а привидна равнотежа међу њима принудно разрешава, и налазе у противречности, али се она слободно и свесним усмеравањем разрешава (Група аутора, *Социологија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1981, стр. 7)

средине.¹⁰ Човек је основни елемент друштва, човек је посебно биће у свету. Закони друштва су такви какви јесу јер се односе на повезана понашања човека који као биће има своје сопствене законе. Иако је тачно да је човек производ друштва и његових законитости, ипак је исто толико тачно да је друштво такво какво је управо зато... што је друштво људи, што су удружени људи, а не друга бића... То не значи наравно, да је људско друштво потпуно одређено човеком, па чак ни првенствено човеком. Али, значи да је човек један од чинилаца који га одређује. Дакле, човек је свугде човек, ма колико био различит.¹¹ Оно што је у социолошком поимању човека битно јесте то да човек поседује стваралаштво, слободу и друштвеност.¹² Сложеност утицаја друштва на човека и човека на друштво произилази из чињенице да човек као јединка долази на заједнички свет са одређеним психичким предиспозицијама које се тек у друштву, животној и друштвеној заједници, развијају и чијим развојем индивидуа постаје личност. Са безбедносног аспекта је веома тешко опшеприхватљиво дефинисати личност. Но, наведене научне дисциплине су осветлиле пут безбедности као новој научној дисциплини, како би и она са свог аспекта дефинисала личност у процесу изградње безбедности друштва. Дакле, да би неко постао личност са аспекта безбедности, уз испуњавање услова које су прописале научне дисциплине (психологија, филозофија, социологија, право) мора бити психофизички здрав појединац који темеље своје унутрашње структуре гради на демократском професионализму, чији су продукти врхунско знање и родољубље. Сваки појединац који је постао личност има велику обавезу на континуираној изградњи система безбедности државе и друштва, као и обавезу према себи да све своје способности стави на располагање друштву у остваривању тог циља. У изучавању безбедности неопходно је у теорији разликовати безбедност државе од безбедности друштва, јер се безбедност државе односи на њен суверенитет, а безбедност друштва на идентитет тј. свест о припадности заједници.

2. ЛИЧНОСТ И ДРУШТВО

Дефиниција појма личности указује да је личност настала као производ друштва односно узајамног утицаја индивидуе и

10) Никола Рот, *Психологија личности*, Београд, 1963, стр. 7.

11) Радомир Лукић, *Белешке социолога о појму човека*, Социологија, Београд, бр. 54/1962, стр. 99-100.

12) Данило Ж. Марковић, *Опита социологија*, Савремена администрација, Београд, 1993, стр. 187.

друштва. Личност настаје у процесу социјализације човека. Али, ако је тај процес само једностран, човек не постаје личност па ма колико његове интелектуалне способности биле развијене. Све док остаје објекат туђе воље, док се у погледу моралног вредновања без икакве критичности подвргава објективном моралном, политичком, идејном или другом поретку ствари и поступа у складу с нормама ток поретка, његова индивидуалност се не стиче и он није личност, тј. није субјект друштвених односа у пуном социолошко-психолошком и политиколошком смислу речи.¹³ У овом смислу разни верски покрети унифицирањем погледа својих чланова које у толикој мери „социјализирају“ односно потчињавају групи да нема праве личности ни услова за њен развој у оквиру оваквих покрета. Исто тако утапање индивидуе у живот групе у примитивним друштвеним заједницама не допушта да се о човеку у оваквим случајевима чак и кад је он колективно уживао читав низ „слобода“ (слободу од експлоатације, слободу од повреде интегритета у оквиру групе итд) говори као о личности, јер није представљао личност. Тек диференцијацијом друштва на професије, слојеве, групе, класе, сталезе почињу се стварати услови за различит индивидуални развитак, који у класном друштву масу људи оставља у положају „безличне масе“, али појединцима омогућује да се испоље као изразите индивидуалности и да представљају „личност“ (тако велики државници, припадници виших кругова владајућих класа, истакнути уметници, филозофи и др.) Тек с грађанским друштвом стичу се услови да се људи масовно развијају као личности, односно да се човек изграђивањем и неговањем својих специфичних индивидуалних особина диференцира од других. Али, док је човек правно третиран као објекат или правно као субјекат, али је фактички политички био у положају предмета туђе воље, није било услова да човек свестрано развије своје интелектуалне и друге способности у оним областима за које их највише поседује. Чак и на почетку XXI века посматрано глобално, масовније формирање личности није завршено, већ постоји као готово преовлађујући облик тек парцијално развијена личност. Појам развијене личности изазива и различита схватања шта таква личност треба да представља. Пракса савременог друштва далеко је од стварности у којој су створени услови за пун развој личности у било ком смислу. Тешкоће које друштво као целина у том правцу мора савладати односе се на стварање материјалних услова за превазилажење економске принуде за које је потребан дуг временски период, као и елемената политичке, идеолошке, религиозне и других облика принуде.¹⁴

13) *Политичка енциклопедија*, нав. дело, стр. 515; Радомир Лукић, *Белешке социолога о појму човека*, нав. дело, стр. 99-100.

14) Исто.

3. ЛИЧНОСТ У ИЗГРАДЊИ БЕЗБЕДНОСТИ ДРУШТВА

Посебно питање односа личност – друштво јесте питање улоге ткз. великих личности у развоју друштва као целине. Многе идеалистичке интерпретације историје полазиле су од прецењивања улоге одабраних појединаца или личности на истакнутим положајима у стварању историје у развоју друштва. Историјско-материјалистичко учење придаје велики значај улози ткз. великих личности, али их сматра нужним производом историјских институција у којима се пред друштво постављају задаци за које су такве личности дорасле и да у таквим тренуцима од низа случајности зависи ко ће појединачно постати таква личност, али да се она мора појавити јер су створени услови за њено појављивање. С друге стране, оваква личност кад је већ друштвене околности ставе у центар друштвених збивања, може знатно утицати на даљи ток развоја друштва (било научним открићима, историјским, војничким или политичким подвизима итд.)

Друштво се може дефинисати из два аспекта: *статичког* и *динамичког*. С првог стајалишта друштво је организована заједница људи, повезаних у групама својим радом и средствима, којима располажу у природној количини ради производње, стварања, набавке, те расподеле материјалних и духовних за живот потребних добара. Таква је дефиниција статичка зато што показује од чега се састоји његова структура, а не показује његово кретање, што значи да је друштво скуп интеракцијских процеса који се одвијају у његовој структури и који покрећу унутрашње и спољашње супротности, у току којих људи кроз *друштвене групе* врше оне функције што су утврђене чињеницом његове организованости на одређеном степену свог развоја и природним законитостима којима су они подвргнути. Ти моменти одређују какав ће бити развој сваког друштва у прошлости и садашњости. Морфолошки елементи од којих се састоји друштво јесу људи повезани с парцијалним друштвеним групама. Као скуп таквих група друштво је *тотална група*. Функционални елементи друштва су његова организација, начин споразумевања и *природна околина*. Савремени облици друштва политички су организовани као државе.¹⁵ Друштвеност је сазнање о припадности некој друштвеној групи која условљава осећај тешње повезаности с осталим њеним члановима и која је јача од спона, које односи друштвени субјект повезују с другим

15) Милан Босанац, Олег Мандић и Станко Петковић, *Речник социологије и социјалне психологије*, нав. дело, стр. 138.

субјектима. Тај се осећај испољава у приснијем начину понашања према припадницима сопствених рупа. Друштвено прилагођавање, као процес којим се друштвени субјекти који нису били носиоци промена у друштву, него су се њима противили или су према овим променама били индиферентни постепено прилагођавају новим друштвеним структурама и новом друштвеном стандарду. Такође, процес којим друштвени субјекти што припадају различитим друштвима или етничким групама стварају заједно нове друштвене целине или се асимилирају у новој друштвеној околини. Друштвено понашање личности у процесу изградње социјеталне безбедности представља основу, тј. централну активност када личност представља себе друштву. Личност прихваћена од стране друштва у наредној фази својих активности спроводи операционализацију својих идеја са којима је друштво упознато. Као први видљиви резултати су већи квалитет људских права и слобода грађана у друштву. Када личност своју замисао спроведе у дело и друштво постане срећније и безбедније, тада стиче поверење друштва и услове за његово кандидовање и за највеће функције у друштву.¹⁶

Личност ће у процесу свога функционисања а по овлашћењу друштва предузимати све мере и активности да спречи друштвени сукоб, као елемент друштвеног кретања и као појавни облик борбе супротности, што се одвија између друштвених субјеката када они врше разне облике друштвене активности. *Друштвени процес* (лат. *Processus* – раст, напредак), као унутрашње кретање у *друштвеним појавама* које значе *целине*, се огледа у борби супротности њених компонената, у којима се одвијају слични друштвени процеси ако су оне такође релативне целине као и у деловању спољних супротности на ове. Ту *борбу* у некој друштвеној целини изазива чињеница неуједначеног развитка појединих њених делова. Личност у изграђеном систему безбедности државе и друштва ће каналисати све друштвене сукобе кроз друштвени процес који ће у демократском друштву представљати највећи степен јединства различитости.

Термин „безбедност” потиче од грчке речи *asphaleia*, која је настала од речи *sphallo* (грешка, узрок пропасти, пропадање,

16) *Друштвено понашање*, је термин којим Мах Вебер (1864-1920) означава само оно понашање појединца које је оријентисано према понашању другог, а не оно које се оријентише на сопствено понашање или на ствари. (Судар бициклста није друштвена него природна појава, али свађа међу њима тим поводом јесте друштвена појава, друштвено понашање.) Друштвено понашање може бити четвороструко: циљно-рационално (изазвано рационално изабраним циљем који остварује рационалним средствима); вредносно-рационално (изазвано свесним веровањем у апсолутну вредност понашања, независно од исхода); афективно, пре свега емоционално (изазвано афектима и емоцијама) и традиционално-навикнуто (Милан Босанац, Олег Мандић и Станко Петковић, *Речник социологије и социјалне психологије*, нав. дело, стр. 136).

саплитање, пораз, збуњеност, разочарање), и значи избегавање грешке, лажи, односно негацију значења појма *sphallo* – *asphaleia*. Од речи *sphallo* настала је латинска реч *fallo* (*fefelli, falsum*), чији је енглески синоним реч *false* (неистина, лаж, грешка).¹⁷ Следствено томе, пошто *asphaleia* означава избегавање грешке, лажи, негацију појма *sphallo*, тиме представља и негацију онога што означава енглеска реч *false*. Латински израз за безбедност *securitas/securus* – „без бриге“¹⁸ изведен је из кованице *sine cura*, састављене из речи *sine* (без) и *cura/curio* (невоља, забринутост, опрезност, пажња, патња, бол, зебња, жалост, туга...). Отуда кованица *sine cura* (*sine-cure*) значи: без забринутости, слободу од (одсуство) бриге (*free from cares*), без невоље (*untroubled*), мирноћу/мир (*quiet*). Именица *securitas* у основи означава положај појединца, са посебном унутрашњом структуром, његову сталоженост и спокојство духа, услов који Цицерон назива „врховним циљем жудње, одсуством страхова од којих зависи срећан живот“.¹⁹ На основу овога, *securitas* означава слободу од забринутости, одсуство опасности, бриге и душевног узнемиравања, сталоженост, безбедност, мирноћу, или мирноћу свести – грчки *euthumon*.²⁰ Изведена је од речи *securitas, security*, која означава осећај или стање слободе од претње уништењем,²¹ слободу од опасности (*free from danger*), одсуство претњи; или безбедност рођену из страха (*engendered by fear*). Поред речи *security*, у енглеском језику за безбедност се користе и речи *safety* и *secure*. У руском језику за безбедност је у употреби израз *безопасност*, која означава одсуство опасности, стање заштићености од могућег наносења штете, способност спречавања опасних деловања, очување стабилности, обезбеђење достигнутог јединства виталних интереса и елиминисање претњи по њих, као и стварање неопходних услова за функционисање социјалне структуре на путу њеног развоја. Француски израз за безбедност је *sureté/sécurité*, италијански *sicurezza*, немачки *sicherheit*.²² Примењујући интердисциплинарни приступ „*Безбедност је стање које људској популацији гарантује*

17) Радослав Гаџиновић, *Безбедносна функција државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 12-13.

18) Dan Caldwell and Robert E. Williams Jr, *Seeking Security in an Insecure World*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers Inc, 2006, стр. 5.

19) Emma Rothschild, “What is Security (The Quest for World Order),” *Daedalus*, Vol. 124, No. 3, The Quest for World Order, Summer, 1995, стр. 61.

20) Michael Dillon, *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought*, London and New York, 1996, стр. 123-128.

21) Dan Caldwell and Robert E. Williams Jr, *Seeking Security in an Insecure World*, нав. дело, стр. 5.

22) Младен Бајагић, *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007, стр. 12.

континуитет слободног функционисања из којег се развијају процеси изградње стварног осећаја слободе, правде и здраве животне средине где се слободно живи, ради и развијају сопствене интелектуалне способности.”²³

Безбедност је и тежња ка слободи без претњи. Постојану безбедност могу да достигну само они људи и групе који је не ускраћују другима; *безбедност се може достићи ако се разумева као процес еманципације* (Booth and Wheeler).²⁴

Мноштво је теоретских размишљања употребе самог термина и различитих научних погледа на безбедност, посебно ако се зна да се овај термин као основна вредност међуљудских односа користи у свим областима живота и рада. Отуда многострукост његове употребе, али с основним циљем – очување и остваривање безбедности грађана. У том смислу, може се рећи да *безбедност има функцију служења. Међутим, нити у једном друштву се не може остварити максимална безбедност, нити апсолутна слобода. Данас „нема хуманизма без идентитета”, интегритета и суверености појединца и заједнице, у смислу слободе деловања у стварности, јер то су највише вредности хуманитета које произилазе из генеричног бића човека.*²⁵

Светска сцена *in statu nascendi* довела је до појаве разноликог размишљања о појму безбедности, стању безбедности, његовим функцијама и најзад о промени система безбедности. Усложњавањем прилика у међународним односима усложњава се и питање промишљања и схватања безбедности. До педесетих година прошлог века размишљање о безбедности је *a priori* била привилегија одређених државних структура у оквиру јединственог система безбедности-државе, али *ad interim* долази до „разливања” мислилаца безбедности и схватања да је она (безбедност) право и дужност сваког житеља Планете. *Conditio sine qua non* није више припадање структури или организацији, која поглавито у наслову задатка има префикс безбедност, данас је потребан и довољан услов да живите на овој планети, да будете *eo ipso* обавештени о догађајима, који се дешавају „диљем Земаљскога шара” и *ipso facto* постајете и објекат и субјекат безбедности.²⁶

23) Радослав Гађиновић, *Безбедносна функција државе*, нав. дело, стр. 14

24) Smith Steve and Baylis John, *Globalization of World Politics*, Oxford Press, New York, 2001, стр. 255.

25) Радослав Гађиновић, „Демократија и безбедност у националној држави”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2010, стр. 153.

26) Радослав Гађиновић, „Друштвени извори угрожавања капацитета безбедности државе”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2012, стр. 137.

Тумачењем безбедности као истинске људске вредности, потребе и интереса, долази се до слободe као најузвишенијег идеала и универзалне одреднице савременог развоја човека. Тако схваћена слобода, још од античке Грчке подразумева политичко право грађана да одлучују о свим јавним питањима, а самим тим о питањима из области безбедности у друштву.

Социјетална или друштвена безбедност је способност друштва да истраје у свом суштинском карактеру под измењеним условима и могућим или стварним претњама. Више него посебно, то је питање одрживости без прихватљивих услова за еволуцију, традиционалних образаца језика, културе, удружења религијског и националног идентитета и обичаја. Концепт социјеталне безбедности је веома модеран у теорији међународних односа, нарочито по питању „идентитета”. Овај концепт безбедности је усредсређен на националне и етничке колективитете, религијске и културне аспекте међународних односа.²⁷

На почетку XXI века скоро све земље у свету су више или мање угрожене деловањем различитих снага, споља, или изнутра. Разлози за постојање те угрожености су, између осталог, у њиховом међународном или геополитичком положају, хегемонији великих сила, унутрашњој нестабилности, неразвијености демократских институција, разним супротностима интереса, постојању сепаратистичких и сецесионистичких тежњи националних мањина код вишенационалних држава и сл. Расправа о идентитету се не може избећи уколико се друштво прихвати као референтни објекат безбедности, што оно и свакако јесте. Истраживачко поље безбедности се, на тај начин, шири на претње ономе што се може назвати идентитетом. То није довољно, јер социјетална безбедност, за Ола Вивера, обухвата ситуације које друштво разуме.²⁸ Од значаја за разумевање друштвене безбедности је и то да неограничени државно-центрични приступ наводи пет области које представљају стубове безбедности државе: војна, политичка, економска, социјална и енвайронментална. Занемаривање било које од њих може угрозити безбедност државе (чак и ако је држава у војном смислу безбедна). Суштина је да је безбедност сваке од пет наведених области од интегралног значаја за безбедност државе као целине.²⁹ Развој концепта социјеталне безбедности подразумева истраживање услова у којима

27) Андреја Савић, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007, стр. 62.

28) Ole Wæver, “European Security Identities”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 34, No. 1, 1996.

29) Terry Terriff, Stuart Croft, Lucy James, Patrick Morgan, *Security Studies Today*, Cambridge, 2001, стр. 176.

друштво, без директног мешања државе, сопственим капацитетима може решити одређене проблеме који се јављају или могу јавити између појединих нација, етничких и верских група. Тај напор биће успешнији у условима високо достигнутог нивоа појединачне безбедности и државе која допушта артикулисање специфичних групних интереса. С друге стране, онде где се тежи да се друштво и држава поистовеће, безбедност друштва се налази у готово нерешивим проблемима, јер се сви друштвени интереси поистовећују са државним интересима и губи разлика између традиционалне националне безбедности и социјеталне безбедности.³⁰

Идентитет је израз емоционалних и психолошких конституција појединца, он је ослонац личног интегритета и безбедности и може бити изузетно отпоран на промене.³¹ Као појам, идентитет је вишедимензионалан и односи се на то како људи разумеју себе и шта је за њих значајно. То разумевање остварује се у вези с атрибутима који имају предност над другим изворима значења. Важни извори идентитета су род, сексуална оријентација, национална или етничка припадност и друштвена класа.³² Уско повезан са културом – идентитет се ствара кроз културе и субкултуре којима људи припадају или у којима суделују – темељи се на култури, али није једноставни њен производ. Развијајући свој идентитет, људи полазе од културално расположивих ресурса у непосредним друштвеним мрежама и у друштву као целини, а изградња идентитета је процес на који дубоко утичу противуречности и прилике социо-културне околине која их окружује. Дакле, идентитет је витални, саставни део друштвеног живота који омогућава друштвене интеракције, тако да без друштвеног идентитета нема заправо ни друштва.³³

Два облика идентитета су најчешћа: друштвени и лични идентитет (*самоидентитет*). Ови облици идентитета аналитички су потпуно различити, али и уско повезани један са другим. Друштвени идентитет односи се на особине које други људи приписују неком појединцу. Оне могу бити схваћене као елементи који указују на то ко је та особа, у оном најосновнијем смислу. Истовремено, друштвени идентитет ставља ту особу у однос са другим појединцима који деле те особине. Многи појединци имају друштвене идентитете који укључују више од једног атрибута и такви вишеструки друштвени идентитети одржавају и вишедимензијалност људског

30) Зоран Кековић и Жељко Кешетовић, „Друштвена безбедност у Србији”, *Српска политичка мисао*, бр. 1-2/2008, стр. 184.

31) Richard Jenkins, *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*, London, SAGE Publications, 1997, стр. 47.

32) Ентони Гиденс, *Социологија*, Економски факултет, Београд, 2001, стр. 32.

33) Robert Jenkins, *Social Identity*, London, Routledge, 1996.

живота. Пошто ово мноштво друштвених идентитета може бити потенцијални извор сукоба у човеку, већина људи организује значење и искуство у свом животу око једног примарног идентитета који је готово непрекидан у времену и простору. Према томе, друштвени идентитети укључују колективну димензију и означавају начине на које су појединци „исти” као и други људи. Заједнички идентитети, који су утврђени око једног скупа заједничких циљева, вредности или искустава, могу бити значајна основа за основање друштвених покрета. Друштвени идентитет тиче се друштвено изграђених значења, он представља „наше разумевање онога ко смо и ко су други људи и разумевање других људи ко су они и други.”³⁴

ЛИТЕРАТУРА

- Бајагић Младен, *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.
- Босанац Милан, Мандић Олег, Петковић Станко, *Речник социологије и социјалне психологије*, Информатор, Загреб, 1977.
- Гаћиновић Радослав, *Безбедносна функција државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Гаћиновић Радослав, „Демократија и безбедност у националној држави”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2010.
- Гаћиновић Радослав, „Друштвени извори угрожавања капацитета безбедности државе”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2012.
- Гиденс Ентони, *Социологија*, Економски факултет, Београд, 2001.
- Група аутора, *Социологија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1981.
- Звонаревић Младен, *Социјална психологија*, Школска књига, Загреб, 1985.
- Зоран Кековић и Жељко Кешетовић, „Друштвена безбедност у Србији”, *Српска политичка мисао*, бр. 1-2/2008.
- Лукић Р. Радомир, *Белешке социолога о појму човека*, Социологија, Београд, бр. 54/1962.

34) Michael Haralambos, Martin Holborn, *Sociologija: Teme i perspective*, Golden marketing, Zagreb, 2002, стр. 921; Младен Бајагић, *Основи безбедности*, нав. дело, Београд, 2007, стр. 75-76.

- Марковић Ж. Данило., *Опита социологија*, Савремена администрација, Београд, 1993.
- Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975.
- Рот Никола, *Психологија личности*, Београд, 1963.
- Савић Андреја, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.
- Социолошки лексикон*, Савремена администрација, Београд, 1983.
- Тома Карлајл, *О херојима, хероизму и обожавању хероја у историји*, (превод Б. Кнежевић) Српска књижевна задруга, Београд, 1903.
- Allport, Gordon, *Personality: A Psychological Interpretation*, Henry Holt and Company Inc, New York, 1937.
- Allport Gordon, *Personality: A Psychological Interpretation*, Holt, New York, 1951.
- Reber Artur S., Reber Emili S., *Rečnik psihologije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Caldwell Dan, Williams Jr. Robert E., *Seeking Security in an Insecure World*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers Inc, 2006.
- Dillon Michael, *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought*, London and New York, 1996.
- Emanuel Mounier, *A Personalist Manifesto*, Longmans, Green, 1939.
- Engler Barbara, *Personality Theories: An Introduction*, 6th ed., Houghton Mifflin College Div, Boston, MA, 2003.
- Goldberg Lewis R., "The Structure of Phenotypic Personality Traits", *American Psychologist*, Vol. 48, No. 1, 1993, стр. 26-34.
- Haralambos Michael, Holborn Martin, *Sociologija: Teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- Jenkins Richard, *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*, London, SAGE Publications, 1997.
- Jenkins Robert, *Social Identity*, London, Routledge, 1996.
- Rothschild Emma, "What is Security (The Quest for World Order)," *Daedalus*, Vol. 124, No. 3, The Quest for World Order, Summer, 1995, стр. 53-98.

Smith Steve, Baylis John, *Globalization of World Politics*, Oxford Press, New York, 2001 .

Terriff Terry, Croft Stuart, James Lucy, Morgan Patrick, *Security Studies Today*, Cambridge, 2001.

Wæver Ole, “European Security Identities”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 34, No. 1, 1996.

Radoslav Gacinovic

ON A PERSONALITY IN THE PROCESS OF BUILDING OF SOCIAL SECURITY

Resume

A basic prerogative of a generally accepted definition of a personality is the basis for a theoretical stance that the personality is a complex bio-psycho-social phenomenon. Such general definition of the personality encompasses a certain philosophical approach for the definition of the notion of personality regarding the question of what the human being is and what is the essence of such a complex human being that is called personality. Rationalist approach determines “ratio” (rationality, reasoning) as the essence of human personality. Personalists say that the essence of personality is in the unity of rational and emotional experiencing which is the basis of intentional action which determines human personality. Existentialists say that it is not possible to think about the essence of human being but only about individual existence. As the personality the human being differentiates him/herself from outside world with his/her own practical activity and becomes a self-conscious and relatively free human being and by differentiation from other individuals the human being becomes a kind of individuality. However at the same time with this process the personality establishes a unique relationship with the outside world and in the interaction with her natural and social environment it actively influences development and changing of external conditions and its own inner powers in the process of permanent self-affirmation. Therefore it is necessary to understand the difference between the notion of personality and individual. While it is possible to define each individual human being, even a newborn baby, as an individual, because the human being is an individual representative of a biological kind of *homo sapiens*, it is possible to define the human being as the personality only in case of the most developed human being with all highly formed and developed characteristics and values that are defined by scientific disciplines. A basic or central activity by which the personality represents itself to the society is social behavior of the personality in the process of the building of social security. Considering the security as a true human value, need and interest, freedom is a highest ideal and universal point mark of contemporary development of the humankind. The freedom, as understood in this way, since the time of antic Greece has had the meaning of the political right of the citizen to make decisions on all public matters and

in line with it with all matters relating the field of security in the society. Societal or social security is the capacity of society to persistently endure in preserving its basic character under changed conditions and under possible or real threats. More than being some separate issue, it is the issue of the preservation without acceptable conditions for the evolution, the issue of traditional patterns of the language, culture, unity of religious and national identity and manners and customs. The concept of societal security is very modern in the theory of international relations, in particular regarding the issue of “identity”. This concept of security is focused on national and ethnic collectivities and religious and cultural aspects of international relations.

Keywords: personality, security, society, law, politics

* Овај рад је примљен 23. јануара 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 7. марта 2019. године.